DIEVENIŠKIŲ ŠTETLAS | *DIVENISHOK SHTETL*

Ištuštėjusi turgaus aikštė
An empty market square

Pirmieji žydai miškų apsuptyje prie Gaujos upės galėjo įsikurti XVI – XVII amžiuje. Pradžioje gyvenvietė buvo maža – kelios šeimos gyveno miestelyje. Dėl žydų persekiojimo Rytuose ir Vakaruose gyvenvietė nuolat augo ir išsivystė iki tipiško miestelio. Nenustatyta, ar miestelio žydų daugumą sudarė išeiviai iš Rytų (Rusijos), ar iš Vakarų (Vokietijos). XVIII amžiuje Dieveniškės tapo tikru žydišku štetlu. Liublino unijos metu miestelis priklausė Lydos regiono Lipniškių jurisdikcijai. Po paskutinio ATR padalijimo 1795 m. Rusijos valdžia jį rusifikavo. 1914-1945 m. miestelis ėjo iš rankų į rankas: 1915-1917 m. – valdė vokiečiai, 1917-1919 m. – bolševikai, 1919-1939 m. – Lenkijos valdymo metai. Šiuo laikotarpiu štetle gyveno maždaug 250 šeimų, iš kurių 140 buvo žydų šeimos. 1939-1941 m. – Dieveniškėse šeimininkavo sovietai. 1941-1943 m. – vokiečių okupacijos laikotarpis. 1941 m. vasaros pradžioje įžengus Vokietijos kariuomenei dieveniškiečių žydų gyvenimas buvo sunaikintas. 1941 metų gruodį miestelėnai žydai konvojuoti į Varanavo getą, 1942 m. gegužės 10 pradėtas geto likvidavimas. 1943 m. vokiečiai Dieveniškes perdavė lietuviams. Regioną okupavus sovietams, 1945 m. miestelis buvo perduotas Lietuvos TSR. Nuo 1990 m. kovo 11d. Dieveniškės yra Lietuvos Respublikos dalis.

The first Jews possibly settled in the area surrounded by forests near river Gauja in the 16th-17th centuries. In the beginning, the settlement was small – several families lived in town. Due to the persecution of the Jews in the East and West, the settlement constantly grew and developed into a typical town. It not known whether the majority of the town's Jews came from the East (Russia) or from the West (Germany). In the 18th century, Dieveniškės became a real Jewish shtetl. During the Union of Lublin, the town belonged to the jurisdiction of the Lipniszki of the Lyda region. After the last division of The Polish–Lithuanian Commonwealth in 1795, the Russian authorities russified it. 1914-1945 the town passed from hand to hand: 1915-1917 – ruled by the Germans, 1917-1919 – under control of the bolsheviks, 1919-1939 - years of Polish rule. During this period ~250 families lived in the shtetl, of which ~140 were Jewish families. 1939-1941 – the Soviets were the hosts in Dieveniškės. 1941-1943 – period of German occupation. In 1941, at the beginning of the summer, when the German army entered, the life of the Jews of Dieveniškės was destroyed. In December 1941, the town's Jews were escorted to the Voronovo ghetto; in 1942, liquidation of the ghetto began on May 10. In 1943, the Germans handed over Dieveniškės to the Lithuanians. After the occupation of the region by the Soviets, in 1945, the town was handed over to the Lithuanian SSR. Since March 11, 1990, Dieveniškės is a part of the Republic of Lithuania.

VERSLŪS IR NAGINGI | *ENTERPRISING AND SKILFUL*

XIX a. pab. – XX a. pr. Dieveniškėse iš 1283 žydų gyventojų 277 buvo amatininkai; ~93 buvo padieniai darbininkai; likusieji užsiėmė komercija. Miestelyje veikė ~60 žydų krautuvėlių. Tarp žydų buvo batsiuvių, kalvių, statybininkų, siuvėjų, skrybėlininkų, kepėjų. Apie 20-30 šeimų buvo „karabelninkai", vertėsi supirkdami valstiečių produkciją, parduodami šiems reikalingas prekes. Penkiose žydų siuvyklose ir drabužių manufaktūroje dirbo apie 40 žmonių, pagaminta produkcija buvo parduodama kaimyniniuose miesteliuose. Penkios žydų šeimos turėjo žemės, kurią dirbdavo patys arba samdydavosi padienius darbininkus. Buvo žydų, kurie vertėsi smulkiais verslais: gamino degtukus, buvo tarpininkai ir pan. Net 66 miestelio moterys vertėsi kojinių mezgimo amatu. Žydų tarpe buvo ir uolių prekiautojų mediena, kviečiais. Berelis Kac (Berelis Batsiuvys) turėjo didžiulį sodą. Miestelyje tai buvo vienintelis sodas, priklausęs žydui, kuris turėjo prigimtinę dovaną sodininkystei – sodas klestėjo. Senatvėje Berelis metė batsiuvystę, ir gyveno iš savo sodo: turgaus dieną, ketvirtadienį, priešais savo namus turgaus aikštėje išveždavo ratukus su vaisiais pardavimui.

In the late 19th and early 20th century, in Dieveniškės, out of 1283 Jewish residents, 277 were artisans; ~93 were day labourers; the rest were engaged in commerce. ~60 Jewish shops operated in the town. Among the Jews were shoemakers, blacksmiths, builders, tailors, hatters, and bakers. About 20-30 families were „karabelniki", engaged in buying the produce of the peasants and selling the goods they needed. About 40 people worked in five Jewish sewing shops and a clothing manufactory, and the produced products were sold in neighbouring towns. Five Jewish families owned land, which they worked themselves or hired day labourers. There were Jews who engaged in small businesses: they made matches, were brokers, etc. As many as 66 women of the town engaged in the craft of knitting socks. Among the Jews, there were also zealous dealers in wood and wheat. Berel Kac (Berel the Shoemaker) had a huge garden. It was the only garden in the town owned by a Jew who had a natural gift for gardening - the garden flourished. In his old age, Berel gave up shoemaking, and lived from his garden: on market day, Thursday, in front of his house in the market square, he used to take wheelbarrows with fruit for sale.

Miesto turgaus diena
Town market day

IN MEMORIAM DIEVO KAIMUI
IN MEMORIAM FOR GOD'S VILLAGE

Ten, kur miškais nusidriekusiame horizonte susiliečia Dangus ir Žemė, pačiame Lietuvos pakraštyje, stūkso senas miestelis – Dieveniškės – Dievo kaimas.

Kadaise Dievo kaime gyveno žmonės, kuriuos pats Kūrėjas pašaukė būti Jo Tauta. Istorija buvo negailestinga ir Dievo žmonių Dieveniškėse nebeliko. Liko tik trupiniai atminties apie tuos, kurie čia gimė, mylėjo, augo ir gulėsi poilsiui smėlio kanelyje po tik jiems suprantamais užrašais paženklintais akmenimis. Į Dieveniškių žemę susmigę antkapiai apaugo samanomis, rašmenys beveik išdilo, o kažkada čia gausiai klegėjusių gyvųjų juoką ir ašaras nuplovė lėti Gaujos vandenys. Nuplovė ten, iš kur niekas nebegrįš. Praeitis, lyg horizontas, kiek bebandytum priartėti, ji lieka nebepasiekiama. Tačiau, jeigu neturėtume horizontų savo žvilgsniams, mums nebeliktų ir vilties. Šiandien mūsų viltis labai paprasta – išsaugoti Atmintį, Tiesą apie tai, kas buvo.

O gal būt kada nors ir į savo kaimą, senu, vingiuotu vieškeliu sugrįš ir pats Dievas...

In the woody horizon on the very outskirts of Lithuania where the Sky touches the Earth, there is an old small town – Dieveniškės – the village of God. Once there were people living in the village of God whom the Creator himself called to be His People.

History was ruthless and there are no more people of God in Dieveniškės. Now all that is left are the crumbs in the memory of those who were born, loved, grew, and laid down here to rest on a hill of sand under stones with inscriptions that only they could understand. The tombstones on the land of Dieveniškės are overgrown with moss, their inscriptions almost faded, and the slow waters of river Gauja have washed away the laughter and tears of the once lively people, washed to a place from which no one would return.

The past is like a horizon, no matter how much you try to get closer, it remains unreachable. However, if we did not have horizons for our own glances, we would no longer have hope. Today our hope is very simple – save Memory and Truth about what once was here.

And perhaps someday God himself will appear on the winding road to His own village...

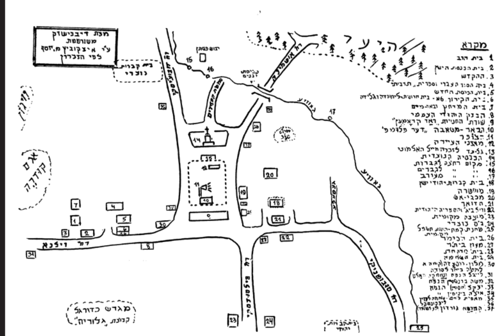

1. Rabino namas
2. Senoji sinagoga
3. Bendruomenės namai
4. Hebrajų mokykla ir „Tarbut" biblioteka
5. Naujoji sinagoga
6. Ledainė/ 6a. Limonado ir ledų gamykla
7. Viešoji pirtis ir šulinys
8. Žydų bankas
9. Parduotuvių eilė „Riad Karmen"
10. Šulinys su pompa
11. Garsiakalbis (pranešimui apie Šabatą arba apie gaisrą)
12. Svarstyklės
13. Paminklas nežinomam kariui
14. Krikščionių bažnyčia
15. Skalbykla moterims
16. Skalbykla vyrams
17. Bendra pirtis
18. Senosios žydų kapinės
19. Policija
20. Gaisrinė
21. Paštas
22. Žydų biblioteka ir VILBIG
23. Miestelio rotušė
24. Valstybinė mokykla
25. Siloso gamykla ir elektros gamybos stotis
26. Kunigo namai
27. Beitar draugijos namai
28. Vaistinė
29. Ritualinio skerdėjo namai
30. Viešbutis, restoranas, gazuoto vandens gamykla
31. Leiblo kalvė ir Nachemkos, plytelių gamintojo, dirbtuvės
32. Mošės Bernšteino kalvė
33. Jakovo Cheskino kalvė
34. Icchoko Binjomin kalvė
35. Simchos Leizerio Levino kepykla
36. Levkovskio kepykla
37. Felčerio Gordono gydykla

Kairėje nuo 23 punktyru pažymėtas futbolo laukas „Gloria"

Žemėlapio apačioje, tarp 24 ir 25 punktyru pažymėtame ovale – „Žydų kapinės"

1. Rabbi's house
2. The old synagogue
3. Community house
4. Hebrew school and "Tarbut" library
5. The new synagogue
6. Ice cream parlour/ 6a. Lemonade and ice cream factory
7. Public bath and well
8. Jewish bank
9. Row of shops "Riad Karmen"
10. A well with a pump
11. Loudspeaker (for the message about Shabbat or about a fire)
12. City scales
13. Monument to the unknown soldier
14. Christian church
15. Laundry for women
16. Laundry for men
17. Shared bath
18. The old Jewish cemetery
19. Police
20. Fire station
21. Post office
22. Jewish library and VILBIG
23. Town hall
24. Public school
25. Silage factory and electricity production station
26. Priest's house
27. Home of the Betar Society
28. Pharmacy
29. House of the ritual slaughterer
30. Hotel and restaurant, carbonated water factory
31. Leibl's forge and Nachemka's tile maker's workshop
32. Moshe Bernshtein's forge
33. Jakov Cheskin's forge
34. Forge of Itzchok Binjomin
35. Simcha Leizer Levin's bakery
36. Levkovski's bakery
37. Felcher Gordon's clinic

To the left of 23 is marked with a dotted line – football field "Gloria"

Dotted at the bottom of the map, between 24 and 25 in the marked oval - "Jewish cemetery"

KNYGOS TAUTA DIEVENIŠKĖSE
THE BOOK NATION IN DIVENISHOK

Sunkus darbas nuo ryto iki vakaro neatitolino Dieveniškių žydų nuo dvasinių vertybių ir religijos, ryšio su šeima ir nuo Toros studijavimo. Miestelio gyventojai buvo labai pamaldūs žydai, tikėję gerų darbų galia. Dauguma kasdien ėjo į sinagogą studijuoti Toros ir pailsėti po sunkių dienos darbų. Šeštadieniai ir tradicinės žydiškos šventės miestelio žydams buvo pilnos įvykių, pasimiršdavo visi rūpesčiai ir problemos. Miestelyje buvo du sinagogų pastatai viename kieme. Sinagoga buvo naudojama ne tik maldoms, bet ir veikė kaip miestelio dvasinis centras. Sinagogoje įsitaisydavo daug Toros mokymo grupių studijuoti įvairių Toros klausimų. Neturintys laiko lankyti pamaldų žydai melsdavosi namuose.

Hard work from morning to night did not distance the Jews of Dieveniškės from spiritual values and religion, connection with family and studying the Torah. The inhabitants of the town were very devout Jews who believed in the power of good deeds. Most went to the synagogue every day to study Torah and rest after the day's hard work. Saturdays and traditional Jewish holidays were full of events for the Jews of the town, and all worries and problems were forgotten. The town had two synagogue buildings in one courtyard. The synagogue was used not only for prayers, but also acted as the spiritual center of the town. In the synagogue, many Torah study groups were set up to study various Torah questions. Jews who did not have time to attend services prayed at home.

Senoji Dieveniškių sinagoga | *The old Divenishok Synagogue*

Tarbut mokykla ir mokytojai | *Tarbut School and teachers,* 1930

Tarbut mokyklos administracija
Tarbut school administration, 1938

Avraham Aloni, mokytojas ir mokyklos vadovas | *a teacher and head of the school*

XIX a. pab. – XX a. pr. Dieveniškėse veikė jidiš mokykla su 84 mokiniais, žydų religinė mokykla su 20 mokinių, penkios žydų pradinės mokyklos su 56 mokiniais. Buvo ir hebrajų mokykla su 7 klasėmis. Baigę hebrajų mokyklą kai kurie žydų vaikai eidavo į lenkų viešąją mokyklą, kurioje mokėsi krikščionių ūkininkų vaikai. Žydų procentas lenkiškoje mokykloje buvo nedidelis: 5-8 mokiniai tarp 30-40 krikščionių. Hebrajų mokykla buvo statoma 1928 metais. Tai buvo aukšto lygio mokykla, dėstė puikūs mokytojai. Mokyklos įkūrėjas rabinas Josef Rudnik dažnai joje apsilankydavo, prižiūrėdavo. Mokslas čia buvo mokamas, bet skurdžiai gyvenančių šeimų vaikai mokėsi nemokamai. Miestelyje veikė net kelios bibliotekos: Jidiš ir Hebrajų. Sinagogoje buvo didžiulė Toros biblioteka.

In the late 19th and early 20th century, there was a Yiddish school with 84 students, a Jewish religious school with 20 students, and five Jewish primary schools with 56 students in Dieveniškės. There was also a Hebrew school with 7 classes. After graduating from the Hebrew school, some Jewish children went to a Polish public school where the children of Christian farmers studied. The percentage of Jews in the Polish school was small: 5-8 students among 30-40 Christians. The Hebrew school was built in 1928. It was a high-level school with excellent teachers. Rabbi Josef Rudnik, the founder of the school, often visited and looked after it. Education here was paid, but children from poor families studied for free. There were even several libraries in the town: Yiddish and Hebrew. The synagogue had a huge Torah library.

NUOTRAUKŲ IR TEKSTŲ ŠALTINIS:
„Devenishok Book. Memorial Book" Leidėjas David Shtokfish, Israel, Divenishok Societies in Israel and the United States, 1977.

© Perspausdinta leidus „Yizkor Book Project", c/o JewishGen.org, 36 Battery Place, Niujorkas, 10280
© Reprinted by permission of the Yizkor Book Project, c/o JewishGen.org, 36 Battery Place, NY 10280 © Visos teisės saugomos | © All rights reserved

Hebrajų viešoji mokykla Tarbut | *Tarbut Hebrew Public School,* 1934

ŽYDŲ ORGANIZACIJOS | *JEWISH ORGANIZATIONS*

HaŠomer HaCair Dieveniškių „lizdas" vasaros stovykloje Jurotiškių kaime
Members of the Divenishok „nest" of HaShomer HaTzair during the summer camp in Jurotishki village, 1937

- Bikur Cholim - medicininė pagalbą vargšams.
- Linat HaCedek (ligonių lankymo draugija). Savanoriaujantys jaunuoliai lankydavo sunkiai sergančius.
- Gmilat Chesed. Labdaringas bankas, teikęs vietiniams žydams beprocentines paskolas.
- Chevra Kadiša (laidojimo draugija).
- Labdaringa virtuvė vargšams.
- Prieglobstis neturtingiems keliautojams.
- Varte. Pilietinė sargyba, saugojusi Dieveniškių miestelio gyventojų gyvybes ir nuosavybę.
- VILBIG. Vilniaus žydų švietimo draugija.
- HaŠomer HaCair (jaunųjų sionistų savigynos judėjimas). Organizacija buvo aktyviausia, „pririšta" prie hebrajų mokyklos, jos nariais buvo dauguma miestelio jaunimo.
- HaChaluc. Jaunimo organizacija, kurios nariai – socialistai, turintys tikslą grįžti į Sioną ir įveiklinti socializmą Izraelyje. Kartu veikė HaChaluc HaCair, skirta paaugliams – skautams.
- Beitar. Sionistinė jaunimo organizacija, kurios paskirtis: tautiškas švietimas, karinis pasirengimas, pasiruošimas išvykti kurti hebrajų valstybės abipus Jordano upės.
- Bund. Maištininkų prieš caro režimą draugija.
- Žydų bankas. Įkurtas 1908 metais. Bankas veikė kaip svarbi finansinės pagalbos sistema miestelio žydams, kaip tarpusavio šalpos organizacija, duodavo paskolas verslo reikalams.

- *Bikur Cholim. Medical aid for the poor.*
- *Linat Ha Cedek. Sick visiting society. Volunteering young people attended the seriously ill.*
- *Gmilat Chesed. A charitable bank that provided interest-free loans to local Jews.*
- *Chevra Kadisha. Burial society.*
- *Charity kitchen for the poor.*
- *Shelter for poor travellers.*
- *Varte. The civil guard, which protected the lives and property of the residents of the town of Dieveniškės.*
- *VILBIG. Vilnius Jewish Education Society.*
- *HaShomer HaTzair Self-Defense Movement of Young Zionists. The organization was the most active and "tied" at the Hebrew school. The majority of town youth were its members.*
- *HaChalutz. A youth organization whose members – socialists - with a goal to return to Zion and establish socialism in Israel. HaChalutz HaTzair operated together, a branch intended for teenagers - scouts.*
- *Betar. The Zionist Youth Organization, which sought national education, military training, preparation to leave to establish the Hebrew state on both sides of the Jordan River.*
- *Bund. Society of rebels against the tzarist regime.*
- *Jewish Bank. Founded in 1908. The bank acted as an important system of financial assistance to the town's Jews, as a mutual aid organization, and gave loans for business purposes.*

HaChaluc organizacija | *HaChalutz organization* 1925

HaŠomer HaCair „lizdo" nariai | *members of HaShomer HaTzair „nest"*

Kai kurie VILBIG nariai
Some members of VILBIG

Žydų ugniagesių komanda | *Jewish Fire Brigade,* 1932

JUDDVI&AŠ
kūrybinė grupė | creative group © 2023